

Βιβλιοπαρουσίαση

Ψημένος Ιορδάνης (επιμέλεια)
ΤΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟ ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ:
ΣΧΕΣΕΙΣ – ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ – ΔΡΑΣΕΙΣ
Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2020, σελ. 493

Καραγκούνης Βασίλης¹

Ο συλλογικός αυτός τόμος αποσκοπεί να φέρει στο προσκήνιο του ελληνικού επιστημονικού διαλόγου τη μετανάστευση, αφενός ως μια σημαντική συμβολή στην κοινωνική ανάπτυξη και κυρίως υπό την οπτική της διαμόρφωσης και της συμβολής του μεταναστευτικού εργατικού δυναμικού στη σύγχρονη καπιταλιστική οικονομία και κοινωνία, και αφετέρου ως πεδίο θεωρητικών και μεθοδολογικών προσεγγίσεων, που επιχειρούν να μελετήσουν και να ερμηνεύσουν το φαινόμενο και εν τέλει να απαντήσουν στο πώς και το γιατί. Η πολυσυλλεκτικότητα των οπτικών που συνθέτουν τον εν λόγω τόμο και ειδικότερα αυτές της κοινωνιολογίας, της κοινωνικής πολιτικής, της κοινωνικής εργασίας, της εγκληματολογίας, της φιλοσοφίας και της εκπαίδευσης, προσφέρουν στον αναγνώστη μια ευρεία, αλλά ταυτόχρονα πολύ συστηματική, σε βάθος και εστιασμένη στο πλαίσιο ανάλυση. Μολονότι το βιβλίο εν γένει διαπνέεται από μια συλλογική, στοχαστική και κριτικά προσανατολισμένη προσπάθεια θεωρητικής και ερευνητικής μελέτης επιμέρους πτυχών του φαινομένου, οι διακριτές αφετηρίες και στοχεύσεις επιτρέπουν την αδρή ομαδοποίηση των επιμέρους προσεγγίσεων και μια επιλεκτική παρουσίαση αυτών.

Κοινή συνισταμένη των κειμένων των Γ. Αραμπατζή, Ι. Ψημένου, Κ. Κασιμάτη, Β. Γαλατά και Ε. Πούλου είναι η ανάλυση και ένταξη του μεταναστευτικού δυναμικού σε ένα ιστορικό, κοινωνικοοικονομικό, πολιτικό, φιλοσοφικό, αλλά και συγκριτικό πλαίσιο. Στην προσπάθειά τους αυτή, οι επιμέρους συγγραφείς στο σύνολό τους θέτουν και επεξεργάζονται με σαφήνεια και πληρότητα μια σειρά από κρίσιμα ζητήματα, που αφορούν τις αιτίες του φαινομένου και τους τρόπους διαφυγής από ένα πλαίσιο ζωής, αλλά και της επιβίωσης, επενδυμένης με προσδοκίες, όνειρα και θυσίες, σε ένα άλλο πλαίσιο, τη χώρα υποδοχής. Από

1. Αναπληρωτής Καθηγητής Κοινωνικής Κοινωνικής Εργασίας, Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης.

τη σκοπιά της φιλοσοφίας το κείμενο του Γ. Αραμπατζή εστιάζεται στην πληγή, τη μοναξιά και τη ριζική αποξένωση του μετανάστη από εαυτόν και αλλήλους, ενώ προσπαθεί να επιβιώσει. Εξετάζει τη μετανάστευση ως μια κατάσταση ζωής, μια διαδικασία αλλοτρίωσης, ένα βίωμα που εντυπώνεται στην ταυτότητα και τη συναλλαγή του μετανάστη εργάτη με το κοινωνικό του περιβάλλον. Ομοίως, το πλαίσιο αποτελεί τη βασική μονάδα ανάλυσης και για το κείμενο του Ι. Ψημένου, στο οποίο ο συγγραφέας αναλύει τους τρόπους διαμόρφωσης της θέσης και της ιεραρχίας του μεταναστευτικού εργατικού δυναμικού εντάσσοντάς τους στα κοινωνικο-οικονομικά, πολιτισμικά και πολιτικά συμφραζόμενα διαφορετικών ιστορικών περιόδων και κοινωνιών, αναδεικνύοντας τη σχέση του μεταναστευτικού εργατικού δυναμικού με τις κοινωνίες καταγωγής και υποδοχής και τα χαρακτηριστικά της οργάνωσης της εργασίας. Εστιασμένο στις ποικίλες μορφές και διαστάσεις της κινητικότητας των μεταναστών, η οποία συναρτάται με τη δυνατότητα μετακίνησης ή μετάβασης και την κοινωνική μεταβολή, αλλά και με αυτή της κοινωνικής ανισότητας, της κοινωνικής ιεράρχησης, της απόστασης, της ταχύτητας και της σύγκρισης, το κείμενο της Κ. Κασμάτη φέρνει στο επίκεντρο τη σημασία της εξέτασης της συγκριτικής πορείας κινητικότητας των μεταναστών και προσφύγων διαχρονικά και συγχρονικά.

Τα κείμενα των Σ. Κακλαμάνη και Κ. Βασιλικού συγκροτούν μια δεύτερη ομάδα, εστιασμένη στην άτυπη οικιακή εργασία και τη φροντίδα ατόμων τρίτης ηλικίας στην περιφέρεια, με μεγάλο ενδιαφέρον για όσους μελετούν ή/και εργάζονται στο πεδίο αυτό. Ξεχωρίζω αυτό της Σ. Κακλαμάνη, η οποία μέσα από τις ιστορίες ζωής της Νάντιας, της Όλγας, της Μάγια και της Άννας, τεσσάρων αλλοδαπών γυναικών που κατοικούν και εργάζονται σε ένα ημιορεινό χωριό στα Χανιά, αναλύει τις σχέσεις, που αναπτύσσονται μεταξύ των οικιακών εργατριών με τις φυσικές και εργοδοτικές οικογένειες.

Μια τρίτη ομάδα κειμένων, από τη σκοπιά της εκπαίδευσης, συγκροτούν τα κείμενα της Α. Αθανασοπούλου και αυτό της Ε. Καλεράντε. Με κριτική στάση και σαφήνεια και έχοντας ως αφετηρία μια περιεκτική επισκόπηση των διαφορετικών θεωρητικών οπτικών και εκπαιδευτικών πολιτικών στο πλαίσιο της μετανάστευσης, η Α. Αθανασοπούλου καταδεικνύει την αποτυχία των μεταναστευτικών και εκπαιδευτικών πολιτικών, που οργανώνονται περισσότερο με στόχο τη διαχείριση των προβλημάτων και την αποφυγή συγκρουσιακών καταστάσεων στο εσωτερικό των κοινωνιών, παρά για να δώσουν λύση στο ζήτημα των εκπαιδευτικών, εργασιακών και κοινωνικών ανισοτήτων που βιώνουν (και) τα παιδιά μεταναστευτικής καταγωγής. Υπό την οπτική της εγκληματολογίας, η Σ. Βιδάλη

αναδεικνύει την αποσπασματικότητα και αναποτελεσματικότητα των πολιτικών για το μεταναστευτικό, αλλά και το προσφυγικό ζήτημα στη χώρα μας, από τη δεκαετία του 1990 και εντεύθεν, οι οποίες, κυρίως μέσα από πρακτικές μικρο-πολιτικής εκμετάλλευσης, υποβάθμισαν τις πραγματικές, διεθνείς διαστάσεις του προβλήματος και καλλιέργησαν τον κοινωνικό ρατσισμό και την ξеноφοβία.

Η τελευταία ομάδα κειμένων, αφορά την οπτική της κοινωνικής εργασίας. Το πρώτο εξ αυτών, της Α. Κανδυλάκη, αναδεικνύει την ιδιαίτερη θέση των κοινωνικών λειτουργών, καθώς, όντας στην πρώτη γραμμή, αναμετρούνται καθημερινά, στην κοινωνική υπηρεσία, στο σχολείο, στο σπίτι και στη γειτονιά, με τα ποικίλα προβλήματα που γεννά το τραύμα της μετανάστευσης, ο αποκλεισμός, οι διακρίσεις, η στέρηση και η ανάγκη για ένταξη, όπως βέβαια και η ανεπάρκεια των σχετικών πολιτικών, αλλά και η στάση της κοινωνίας. Αξιοποιώντας την υπάρχουσα εμπειρία από παρεμφερείς παρεμβάσεις τόσο από την Ελλάδα όσο και από το εξωτερικό και προτάσσοντας την ανάγκη για μια περισσότερο κριτικά προσανατολισμένη και αναστοχαστική κοινωνική εργασία, που αποσκοπεί στην εμπέδωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην πράξη, η συγγραφέας θέτει καίριους προβληματισμούς για την περαιτέρω συμβολή των κοινωνικών λειτουργών στο στόχο της ένταξης μεταναστών και προσφύγων. Ακόμη πιο κοντά στο πεδίο και ειδικότερα στην αντιμετώπιση του τραύματος και του βιώματος της απώλειας των παιδιών προσφύγων μας φέρνει ο Χ. Ασημόπουλος. Στην προσπάθειά του αυτή ο συγγραφέας αξιοποιεί τις ιστορίες του Αλί, του Αμπντούλ, του Μοχαμάτ και της Σαχνόζ, ανήλικων προσφύγων στη χώρα μας, για τη δόμηση ενός πλαισίου ανάλυσης των σταδίων, των συνεπειών και του ρόλου των ψυχοκοινωνικών επιπτώσεων της προσφυγικής διαδρομής, όπως και των προστατευτικών παραγόντων για την ψυχοκοινωνική εξέλιξη των εν λόγω παιδιών. Εν συνεχεία, με σαφήνεια και θεωρητική επάρκεια, ο Χ. Ασημόπουλος παρουσιάζει στον αναγνώστη τους βασικούς άξονες των σύνθετων παρεμβάσεων που αναπτύσσουν οι κοινωνικοί λειτουργοί σε ατομικό, ομαδικό και κοινοτικό επίπεδο για την αντιμετώπιση των προαναφερθέντων, τονίζοντας ωστόσο παράλληλα και την αναγκαιότητα της ενίσχυσης ή και της ανάπτυξης των σχετικών υποστηρικτικών δομών, προγραμμάτων και πολιτικών από την πολιτεία. Τέλος, μια περισσότερο ριζοσπαστική και κατά συνέπεια πολιτικοποιημένη εκδοχή της κοινωνικής εργασίας, παρουσιάζει η Δ. Τελώνη. Η συγγραφέας, με αφετηρία την κριτική αποτίμηση των πολιτικών και των πρακτικών που ακολουθήθηκαν τα τελευταία χρόνια σε σχέση με το προσφυγικό, επικεντρώνεται στην περίπτωση της κατάληψης του City Plaza, ως ένα

παράδειγμα για την ανάπτυξη μιας «από τα κάτω» κοινωνικής εργασίας, όπου το κεντρικό διακύβευμα είναι η ενδυνάμωση των μεταναστών και προσφύγων, η σύναψη συμμαχιών με ανθρώπους, συλλογικότητες και κινήματα που μοιράζονται κοινές ή παρεμφερείς ανάγκες και στόχους και η ανάπτυξη συλλογικών δράσεων με στόχο τη διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους και εν τέλει τη διεκδίκηση μιας καλύτερης ζωής.

Εν κατακλείδι, ο συλλογικός τόμος που επιμελείται ο Ιορδάνης Ψημένος με τίτλο, *Το Μεταναστευτικό Εργατικό Δυναμικό: σχέσεις – αντιλήψεις – δράσεις* (2020), από τις εκδόσεις Παπαζήση, αποτελεί μια ουσιαστική συμβολή στην υπάρχουσα βιβλιογραφία. Απευθύνεται σε ένα ευρύ φάσμα επιστημόνων και επαγγελματιών από τα πεδία της κοινωνιολογίας, της κοινωνικής πολιτικής, της κοινωνικής εργασίας, της εκπαίδευσης, της εγκληματολογίας και της φιλοσοφίας, ενώ λόγω της πυκνότητας της ύλης του αποτελεί μια συστηματική πηγή πληροφόρησης για ερευνητές του πεδίου.